

David Bouma. *Problémy se vzkříšeným. Potenciál a limity velikonočních tezí Hansjürgena Verweyena.*

Červený Kostelec: Pavel Mervart 2015, 108 s.,

ISBN 978-80-7465-188-5

CTIRAD V. POSPÍŠIL

Předložená monografie spadá evidentně do oblasti christologie a zabývá se tématem Kristova vzkříšení, či spíše problematikou velikonočního tajemství, kde se setkávají fundamentální i systematická – dogmatická teologie. Autor prezentuje a zároveň se kriticky vyrovnává se třemi Verweyenovými velikonočními tezemi, jejichž společného jmenovatele snadno identifikujeme v určité formě popření reálnosti Ježíšova tělesného vzkříšení. Řečené teze se objevují v rozpracované podobě zejména v díle *Gottes letztes Wort. Grundriss der Fundamentaltheologie*, které Bouma cituje ze 4. vydání, Regensburg: Pustet 2002.

Po úvodu, v němž jsme zpraveni o tom, že Verweyenova fundamentální teologie je určitou kombinací Balthasarovy estetické teologie s rahnerovskou transcendentální metodou, následuje první kapitola, která obsahuje prezentaci tří zmíněných tezí (s. 19–46). Boumova expozice je přehledná, hermeneuticky korektní a přesvědčivá. Na tomto místě je vhodné precizovat, že zdůvodněním společného jmenovatele těchto tezí je idea nadbytečnosti faktu vzkříšení, protože k velikonoční víře prý plně dostačuje heroičnost, s níž Ježíš vytrpěl potupnou smrt na kříži. Vzkříšení není nezbytné, neboť posledním Slovem Boha k tomuto světu je přece kříž.

Ve druhé kapitole (s. 47–67) se David Bouma srdnatě a velmi zdařile s tímto pro mnohé svůdným přístupem vyrovnává a obhajuje to, co charakterizuje křesťanskou zvěst od jejího počátku až po dnešek, totiž fakticitu být zcela jedinečnou a přístupnou jen těm, kdo jsou specifickým způsobem uschopnění, a zcela zásadní význam Ježíšova vzkříšení a oslavení. Nespoléhá přitom pouze na vlastní intelekt a tvořivost, když se správně opírá o přínosy renomovaných autorů jako například Kessler, Ratzinger a další. Vzkříšení je nejen podle Boumy nezbytnou pečeti, která dosvědčuje, že hrůza Velkého pátku nebyla krachem a odmítnutím Ježíše ze strany Boha Otce, nýbrž právě naopak vrcholně paradoxním vítězstvím Boží lásky zjevené vtěleným Slovem. Bez tohoto tvrzení by opravdu jenom stěží vznikla povelikonoční prvokřesťanská komunita. Nadto síla mučedníků kráčet v Mistrových stopách je nepředstavitelná bez eschatologické naděje, která se živí vírou v Ježíšovo vzkříšení. Verweyen se dopouští chyby, když kříž a vzkříšení chápe jako dvě oddělené záležitosti, neboť nejen Nový zákon, ale celá následující tradice dokládá, že se jedná o jeden dynamický proces, o jediné tajemství se dvěma tvářnostmi. Další zarážející chybou Verweyena je deficit trojičního rozměru velikonočního mystéria. Rovněž tvrzení, podle něhož vzkříšení není v souladu

s vtělením a jeho kenotickým charakterem, vyznívá jako svévolná a pro zralého teologa nepřesvědčivá spekulace.

Na tomto místě si dovoluji několik vlastních postřehů. V první řadě bych rád upozornil na nikoli náhodnou podobnost mezi Veweyenovým „kříž stačí“ a demonstrativním exhibicionismem některých militantních ateistů. I oni se nám prezentují jako romantičtí hrdinové, kteří jsou vyrovnáni s údělem smrti a hrdě krácejí v ústřety nebytí. Jak ale skutečně umírají tito lidé, to opravdu nevíme. Obávám se však, že tato literární a verbální póza se u nich zpravidla neprojeví v hodině jejich skutečného odchodu z tohoto světa. Přiznejme si, že záměrné opomenutí eschatologické naděje a koncentrace jen na tento život vrcholící heroickou smrtí je v zásadě projevem ateistické mentality, která vede k rafinované a sebeklamné autodivinizaci. Nikoli nadarmo Pavel VI. definoval v jednom proslovu na II. vatikánském koncilu drama nejen tehdejší, ale i naší epochy jako střet mezi náboženstvím Boha, který se stal člověkem, s náboženstvím člověka, který ze sebe dělá Boha. Rafinovaný implicitní ateismus skrytý v popírání opravdovosti Kristova vzkříšení pak vysvětluje velký ohlas Verweyena díla mezi čtenáři, jejichž mentalita je křesťanská jen zdánlivě. S tím se snoubí notně zvětšely, sice přímo nevyslovený, leč zásadně neprokazatelný předpoklad, či spíše předsudek, podle něhož je cokoli nadpřirozeného výmyslem, iluzí, mýtem.

Pokud by Ježíšův příběh skončil křížem a zvěst o vzkříšení by byla pouhou interpretací ze strany prvních učedníků, vystával by velmi závažný problém, protože pak by i Bůh mohl být stejným mentálním konstruktem za účelem proklamování smyslu, tedy opět pouhou iluzí. Řečeno jinak: Nebyl-li Ježíš vzkříšen, pak vystává děsivý otazník i za existencí Toho, který se o Velkém pátku zahalil do tajemného mlčení a podle Verweyena má být dárce smyslu. Pokud by Bůh nezasáhl ve prospěch svého Syna, jak věřit, že v průběhu dějin zasahoval do našich osudů mimořádným způsobem ve formě nadpřirozeného zjevení? Má víra v Boží existenci a v jeho zjevení bez Ježíšova vzkříšení vůbec ještě nějakou věrohodnost?

Druhá věc, která mi leží na srdci, se týká hermeneutické nekorektnosti Verweyena postupu. Právě zmíněný myslitel totiž v zásadě nerozlišuje skutečnost od jejího popisu. Jestliže popis sám je nevyhnutelně vždy určitou interpretací ovlivněnou dobovou mentalitou a kulturou, a proto jej plnoprávně můžeme a často dokonce musíme neustále aktualizovat, reinkulturovat, pak fakt samotný buď přijímáme, anebo nikoli. Odstranění faktu vzkříšení na základě teologizujících úvah o tom, že je Ježíšovo oslavení z hlediska zjevení čímsi nadbytečným, vyznívá jako hrubé nepochopení základních principů teologické práce. Na světlo zároveň vychází určité potenciální riziko transcendentální metody, která je svou vlastní povahou náchylná být apriorní, a nikoli aposteriorní vzhledem k faktům dějin spásy, a zejména ke zcela jedinečnému faktu vzkříšení a setkání učedníků s Oslaveným. Zkrátka a dobře, transcendentální metoda v sobě skrývá riziko nerozlišování faktického na jedné straně a mentálního, interpretačního, ideového na straně druhé.

Nedělitelnost velikonočního procesu a to, že kříž a vzkříšení jsou ve skutečnosti dvě tvářnosti jednoho jediného tajemství, velmi dobře interpretuje Bonaventura z Bagnoregia. Tento mistr na základě vlastní estetické logiky vnímal kříž jako paradoxní zjevení hlubiny Boží slávy, zatímco vzkříšení je zjevením totožné míry stejné hlubiny Boží slávy, nyní však jako její výsost. Boumovo tvrzení, podle něhož je v celém Novém zákoně i v následující zdravé teologické tradici Ježíšův kříž vnímán vždy ve světle jeho oslavení, nelze na rovině korektního teologického myšlení nikterak zpochybnit a v Bonaventurově interpretaci nachází specifické dokreslení.

Jednota velikonočního mystéria ve vzájemném napětí potupné smrti a oslavení se projevuje také na základě jeho trojiční lektury. Zkráceně řečeno, Otcovo mlčení o Velkém pátku lze vnímat jako darování prostoru Synovi, který tak může naplno projevit svou dospělou lásku jak k Otci, tak vůči nám. Syn pak nabízí obdobný prostor Otci v podobě mlčení Slova v hlubině hrobu, díky čemuž Otec může nevídaným způsobem projevit svou všemocnou lásku. Nejednen současný autor v takto popsaném dramatu vidí vrcholnou formu spásně-dějinného přepisu věčného tajemství trinitární perichoreze.

Ve třetí kapitole (s. 69–85) David Bouma předkládá vlastní pokus o vyvážené zdůvodnění velikonoční víry, pochopitelně s důrazem na Kristovo vzkříšení. Je evidentní, že skutečnost Oslaveného je zcela jedinečnou záležitostí, kterou nesmíme vnímat prostoduše naturalisticky, ale zároveň se musíme vyhnout extrému, který by setkání se Vzkříšeným ze strany učedníků pojímal čistě na rovině jejich vnitřních psychologických procesů (s. 79). Když kolega Bouma na velikonoční výpovědi ohledně Vzkříšeného aplikuje trojí krok analogie entis, je to nejen správné, ale také podnětné.

Celkové hodnocení knihy nemůže nebýt velmi pozitivní. Dílo v českém prostředí zpřístupňuje živou polemiku o velikonočním tajemství a zejména o Kristově vzkříšení. Právě díky provokaci, která je evidentně charakteristikou Verweyenových tezí, jsme vedeni k hlubší reflexi o ustavujícím mystériu naší víry a o tom, co lze definovat jako hermeneutický klíč celého zjevení. Dnešní doba se bohužel vyznačuje žurnalistickou mentalitou senzacechtivosti, a proto tak mnoho našich současníků upřednostňuje inovace verweyenovského typu solidní a metodologicky korektní teologické práci. Světská sláva tohoto druhu ale mívá pouze jepičí život. V dané souvislosti se mi vybavuje slavný výrok Lva Velikého, který ani dnes neztrácí nic na své aktuálnosti. „Protože nechťeli být učedníky Pravdy, stali se velmistry bludu.“